

**การร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพ
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก
CO-MANAGEMENT HEALTH PROMOTION TEMPLE FOR
VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS (OSM.)
IN HIN TANG SUBDISTRICT MUEANG NAKHON NAYOK DISTRICT,
NAKHON NAYOK PROVINCE**

อนุชิต บุตดี
Anuchit Butdee
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)
Village Health Volunteers
E-mail: wichai.dechburam@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก 2. เพื่อศึกษากิจกรรมต้นแบบจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 25 รูปหรือคนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา การสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 15 รูปหรือคน ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศึกษาความคิดเห็นต่อการร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก มีดังนี้ การร่วมจัดการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพบุคคลในพื้นที่พระสงฆ์ 2. ศึกษากิจกรรมต้นแบบจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก กิจกรรมต้นแบบวัดส่งเสริมสุขภาพ อสม. จัดกิจกรรมตามนโยบาย กิจกรรมของรพ.สต.วังยายฉิม ดูแลส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ 3. การนำเสนอแนวทางร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก การจัดการแบบสร้างการมีส่วนร่วม พระสงฆ์กับอสม. ร่วมประชุมจัดการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ดูแลเรื่องความสะอาด กำจัดปัญหาลูกน้ำยุงลาย สร้างการรับรู้เรื่องสุขภาพพระสงฆ์

คำสำคัญ: การร่วมจัดการ,วัดส่งเสริมสุขภาพ,อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

Abstracts

This research aimed to 1. Study opinions on the participation in the management of health-promoting temples by village health volunteers (VHVs) in Hin Tang Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province; 2. Study the prototype activities of the management of health-promoting temples by village health volunteers (VHVs) in Hin Tang Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province; and 3. Propose guidelines for the participation in the management of health-promoting temples by village health volunteers (VHVs) in Hin Tang Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province. The research was conducted using a mixed-method research methodology, using qualitative research, document research, and in-depth interviews with 25 key informants. Data were analyzed using descriptive content analysis and focus group discussions with 15 key informants using descriptive data analysis.

The research results found that:

1. A study opinions on the participation in managing the temple to promote health of village health volunteers (VHVs) in Hin Tang Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province as follows: The participation in managing the health promotion of monks received budget support from the local health insurance fund to organize activities to promote health of people in the area, monks.

2. A study the prototype activities of health promotion temple management of village health volunteers (VHVs) in Hin Tang Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province. The prototype activities of health promotion temples, VHVs, organized activities according to the policies and activities of Wang Yai Chim Subdistrict Health Promotion Hospital to take care of and promote the health of monks.

3. Presentation of the joint management approach of the temple to promote health of the village health volunteers (VHVs) in Hin Tang Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province. Management by creating participation. Monks and VHVs join the meeting to promote the health of monks, take care of cleanliness, eliminate the problem of mosquito larvae, and create awareness of the health of monks.

Keywords: Co-management, Health Promotion Temple, village health volunteers

บทนำ

ธรรมนูญสุขภาพพื้นที่/ชุมชนเป็นกรอบนโยบายการพัฒนาสุขภาพตามบริบทและความต้องการของพื้นที่นั้นๆ และเพิ่มทางเลือกให้กับการพัฒนากระบวนการสุขภาพภาคประชาชน สร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายสู่การปฏิบัติ ตัวอย่าง เช่น “ธรรมนูญสุขภาพเขตทวิวัฒนา” ดำเนินงานร่วมกับกลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับเขต (พชช.) “ธรรมนูญสุขภาพชุมชนเกาะล้าน” เพื่อพัฒนาให้เกาะล้านเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน ควบคู่ไปกับการสร้างสมดุลในคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ

แห่งชาติ (สช.),2567) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) สนับสนุนจัดการสุขภาพชุมชนใน
ฐานะแกนนำใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงกิจกรรมจัดขึ้นภายในวัด

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
ด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย ดำเนินงานสุขภาพภาคประชาชนประกอบด้วย บทบาทในทีมหมอครอบครัว
ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การสำรวจ/รวบรวมข้อมูลผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียงผู้พิการ เพื่อใช้ประโยชน์
ในการจัดบริการสุขภาพและการเป็นแบบอย่างด้านพฤติกรรมสุขภาพบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคด้าน
สุขภาพภาคประชาชน ได้แก่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์/จัดรณรงค์ให้ความรู้ในการเข้าถึงบริการและสิทธิ
ประโยชน์ด้านสุขภาพบทบาทในการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพและหมู่บ้านจัดการสุขภาพ ได้แก่ การจัด
กิจกรรมและร่วมรณรงค์ด้านสุขภาพวิถีไทยบทบาทในการทำงานร่วมกับชมรม อสม.ได้แก่ การประสาน
แลกเปลี่ยนข้อมูลการทำงานในพื้นที่ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานสุขภาพภาคประชาชน ได้แก่ การลด
ปัญหาสุขภาพในชุมชน เช่น โรคไข้เลือดออก โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง การลดปัจจัยเสี่ยงหรือ
ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี เช่น การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย จัดสถานที่ออกกำลังกาย
สร้างรั้วกินได้ การกำหนดมาตรการทางสังคม เช่น ข้อตกลงงดเหล้า ในงานบุญ ไม่สูบบุหรี่ในสถานศึกษา
และวัด การคัดแยกขยะ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพไม่ถูกต้อง เช่น การลดการบริโภคอาหารหวาน มัน
เค็ม ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่ใช้ยาและสารเสพติด (ชาติชาย สุวรรณนิตย,2560)

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ปฏิบัติงานบนพื้นที่สูงเป็น “คนใน” และเป็นด่านหน้าใน
การดูแลปัญหาสุขภาพคนในพื้นที่ อสม. เหล่านี้เป็นตัวแทนประชาชน เป็นผู้มีความรู้และเสียสละ ทำหน้าที่
หลักในการส่งเสริม เฝ้าระวัง ป้องกัน และดูแลปัญหาสุขภาพเบื้องต้นให้กับคนในชุมชน รวมทั้งทำหน้าที่
เป็นตัวกลางเชื่อมประสานระหว่างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและประชาชนในพื้นที่ มีความรู้และทักษะ
จำเป็น จำเพาะเจาะจงตามปัญหาสุขภาพพบป่วยในพื้นที่ มีความสามารถในการประเมิน และการตัดสินใจให้
การดูแลหรือส่งต่ออย่างเหมาะสม ทันเวลา ช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อน ลดค่าใช้จ่ายในการ
เดินทางมาโรงพยาบาลและค่าใช้จ่ายในการรักษา ลดความแออัดในโรงพยาบาลตามนโยบายกระทรวง
สาธารณสุข ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
,2566) และร่วมพัฒนาวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ

สถานการณ์สุขภาพพระสงฆ์ดังกล่าว รัฐบาลจึงเล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพพระสงฆ์ สอดคล้องมติ
มหาเถรสมาคม ที่ 191/2560 และมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 5 ให้มีการขับเคลื่อนงาน “พระสงฆ์กับ
การพัฒนาสุขภาพ” กำหนดให้ดำเนินการวัดส่งเสริมสุขภาพและธรรมบุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเพื่อเป็น
กรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ทั่วประเทศ และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขมีบทบาทใน
การการส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีสุขภาพดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และพระสงฆ์
เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญต้องได้รับการดูแลเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต การเรียนรู้ การพัฒนาตลอดช่วงชีวิต
เพื่อให้เป็นคนไทยมีศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมอยู่ดีมีสุข จึงได้จัดทำโครงการพระสงฆ์กับการพัฒนาสุ
ภาพะขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ดูแลตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้ พร้อม
สนับสนุนการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุขต่อไป (กรมอนามัย,2567)

วัดเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งของชุมชน เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและเป็นยึดเหนี่ยวจิตใจ
พลังศรัทธาของชาวบ้าน มีความเชื่อ มีประเพณี สร้างเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์
ใกล้ชิดลึกซึ้งตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทั้งนี้ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตพระสงฆ์ บุคลากรในวัด ตลอดจนผู้สูงอายุ
และครอบครัวมาร่วมทำกิจกรรมในวัด อีกทั้ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำนุบำรุงพัฒนาวัดเพื่อ

สืบทอดพระพุทธศาสนา โดยบูรณาการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมร่วมกับศิลปวัฒนธรรมในความเป็นวัด ดำเนินการจัดการวัดให้สะอาดร่มรื่น สงบร่มเย็น สุขภาพร่วมสร้าง ศิลปะร่วมจิต(วิญญาน) ชาวบ้านร่วมพัฒนาวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพครอบคลุมทั้งประเด็นส่งเสริมสุขภาพ เฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรค และภัยสุขภาพ รวมทั้งการอนามัยสิ่งแวดล้อม (กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย,2556)

จากปรากฏการณ์ การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัยและร่วมพัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้านสามารถบูรณาการธรรมนูญสุขภาพพื้นที่/ชุมชน เป็นกรอบนโยบายการพัฒนาสุขภาพตามบริบทกับการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ให้วัดพัฒนาเป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ วัดสะอาดร่มรื่น วัดสงบร่มเย็น ส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์และประชาชน ก่อให้เกิดพลังร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพ การกำหนดทิศทางการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษากิจกรรมต้นแบบจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก
3. เพื่อนำเสนอแนวทางร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

การจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพ

การจัดการวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนด้านการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องจากวัดเป็นสถาบันหลักของชุมชนสามารถประสานกับทุนทางสังคมอื่นๆ เข้าร่วมสนับสนุนพัฒนาวัด พัฒนากิจกรรมวัดสนองงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลกและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ “ธรรมมรคาสู่ระบบสุขภาพให้สมดุล”บูรณาการงานคณะสงฆ์กับงานชุมชน โดยอาศัยพลังจิตอาสาแกนนำสุขภาพของชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการพัฒนาวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพชุมชน

สถาบันพระพุทธศาสนาอยู่คู่สังคมไทย อยู่คู่กับชุมชน กิจกรรมสำคัญของชุมชนอยู่ที่วัดใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นรากฐานทางประเพณี และวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพประชาชน ปัจจุบันจากผลการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพพระสงฆ์ ปี พ.ศ.2566 จำนวน 25,340 รูป พบว่าพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ทั้ง 7 ด้าน มีเพียงจำนวน 4,500 รูป คิดเป็นร้อยละ 18 และมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่พึงประสงค์ จำนวน 20,20,840 มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพผ่านเกณฑ์ จำนวน 18,171 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 42.78 จากวัดทั่วประเทศและมีพระศิลาานุปฏิฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) จำนวน 13,114 รูป ดำเนินการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ รวมถึงเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต การเรียนรู้และการพัฒนาตลอดช่วงชีวิต พร้อมทั้งพัฒนาสุขภาพ และรัฐบาลจึงเล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพพระสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องมติมหาเถรสมาคม ที่ 191/2560 และมติสมัชชา

สุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 5 ให้มีการขับเคลื่อนงาน “พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ” กำหนดให้ดำเนินการวัดส่งเสริมสุขภาพและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ (กรมอนามัย,2567)

พระสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง สิ่งแวดล้อมภายในวัดและขยายผลสู่การพัฒนาสุขภาพของชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้สูงอายุและมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น พระสงฆ์จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญต้องได้รับการดูแลเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต” ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำโครงการพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพบูรณาการ การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ร่วมกับศิลปวัฒนธรรมในความเป็นวัด โดยใช้หลัก 5 ร. คือ ร. สะอาดร่มรื่น ได้แก่ อาคารสถานที่ บริเวณและสภาพแวดล้อมภายในวัด และการป้องกันควบคุมโรค ร. สงบร่มเย็น ได้แก่ การเทศนา ปฏิบัติธรรม ทำบุญ จัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ ร. สุขภาพร่วมสร้าง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในวัด การบริโภคอาหาร การดูแลช่องปาก การออกกำลังกายและมีระบบการดูแลและส่งต่อเมื่อเจ็บป่วย ร. ศิลปะร่วมจิต (วิญญาน) ได้แก่ ดำรงรักษาสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาและกิจกรรมเอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร. ชาวประชาร่วมพัฒนา ได้แก่ ประชาชนมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในการพัฒนาสู่วัดส่งเสริมสุขภาพ ให้สามารถบริหารจัดการสุขภาพได้ด้วยตนเอง เพิ่มความรู้ด้านสุขภาพ สร้างชุมชนท้องถิ่นและองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพ สู่วัดรอบรู้สุขภาพ (Health Literate Temple) เพื่อให้พระสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพและขับเคลื่อนการดำเนินงานธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ซึ่งขณะนี้มียอดวัดที่ผ่านเกณฑ์ประเมินวัดส่งเสริมสุขภาพจำนวน 4,191 วัด และพระคิลานุปัฏฐาก ผ่านการอบรม (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสม.) จำนวน 3,945 รูป” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สสส,2562)

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แขนงนำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพชุมชนร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดำเนินการป้องกันโรค กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายส่งจัดกิจกรรมร่วมกับพระสงฆ์ในการป้องกันโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงส่งเสริมการถวายอาหารเพื่อสุขภาพแก่พระสงฆ์บูรณาการกิจกรรมงานบุญเพื่อให้วัดเป็นงานบุญปลอดเหล้าปลอดอบายมุข และยังนำกิจกรรมของวัดมาบูรณาการส่งเสริมการดูแลสุขภาพจิตของชุมชน การปรับและประยุกต์โดยการนำเอาทุนทางสังคม/วิถีชีวิตดั้งเดิม มีในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในงานได้อย่างเหมาะสม ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในชุมชนได้ง่าย เช่น การแต่งบทกลอนสรภัญญะ ให้ผู้สูงอายุขับร้อง เพื่อแก้ไขปัญหารื่องสุขภาพจิตในผู้สูงอายุ รวมทั้งการใช้ นวัตกรรม (นิตยา คุ่มไพรและพิพัฒน์พล พินิจดี,2564) การปฏิบัติธรรมเพื่อให้พระสงฆ์และประชาชนนำหลักธรรมหลักปฏิบัติสมณะและวิปัสสนามาจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาสุขภาพจิตสุขภาพกายพระสงฆ์กับประชาชน และบทบาทสำคัญของอสม. ในชุมชนปฏิบัติเป็นประจำ คือ การร่วมพัฒนาวัดให้สะอาดมีความเหมาะสมรองรับการทำกิจกรรมต่างๆภายในวัด อีกทั้ง ยังเป็นแกนนำชาวพุทธจิตอาสาชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดส่งเสริมวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ควบคู่กับการส่งเสริมสุขภาพชุมชนรองรับกิจกรรมต่างๆของชุมชนภายใต้ความร่วมมือระหว่างวัดชุมชนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

สรุปได้ว่า การร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพ พระสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง สิ่งแวดล้อมภายในวัดและขยายผลสู่การพัฒนาสุขภาพของชุมชน พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสม.) ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แขนงนำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพชุมชนร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดำเนินการป้องกันโรค กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายส่งจัดกิจกรรมร่วมกับพระสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก” ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีสาระสำคัญ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ประชาชนจิตอาสาพัฒนาวัด สามารถแสดงความคิดเห็นต่อการร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ประชาชนจิตอาสาพัฒนาวัด ใช้วิธีการคำนวณโดยใช้สูตร W.G. Cochran (1953) ระดับความเชื่อมั่น 95% กลุ่มตัวอย่างและการเก็บข้อมูลครบตามวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 200 รูป/คน

เครื่องมือวิจัยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

2. แบบสอบถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรมต้นแบบจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

ผลการวิจัย

การร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า การร่วมจัดการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพบุคคลในพื้นที่และพระสงฆ์ สนับสนุนการจัดอบรมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ กิจกรรมป้องกันโรค โรคไข้เลือดออก โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และพัฒนาวัดให้สะอาดสวยงาม ส่งเสริมการใช้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ สร้างความสุขแก่ประชาชน

2. ผลการเพื่อศึกษากิจกรรมต้นแบบจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ร่วมกับกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายกถวายสื่อภาพพลิกแนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ แนวทางการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพ พร้อมทั้งร่วมกำหนดแนวทางสนับสนุนการเตรียมความพร้อมวัดรองรับการตรวจประเมิน วัดส่งเสริมสุขภาพ พระคิลานุปัฏฐาก และเข้าสนับสนุนการปฏิบัติงานพระคิลานุปัฏฐาก ขับเคลื่อนวัดส่งเสริมสุขภาพ ร่วมดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ รวบรวมข้อมูลเตรียมความพร้อมในการส่งประกวดในระดับเขต จังหวัดนครนายก

3. เพื่อนำเสนอแนวทางร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ได้แก่ พระคิลานุปัฏฐาก ร่วมกับกลุ่มงานส่งเสริม

สุขภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก จัดการวัดส่งเสริมสุขภาพแบบสร้างการมีส่วนร่วม พระสงฆ์กับอสม. ร่วมประชุมจัดการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ดูแลเรื่องความสะอาด กำจัดปัญหาถูกน้ำุงลาย สร้างการรับรู้เรื่อง สุขภาวะพระสงฆ์ ขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ขยายการพัฒนาระบบดูแลส่งเสริมด้านสุขภาพ และสุขภาวะของพระสงฆ์ แม่ชี สามเณร ครอบคลุมพื้นที่วัด ร.ร.พระปริยัติธรรม และกำหนดแนวทางพัฒนา วัดจัดอบรมพระสงฆ์ให้เป็นพระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือดูแลพระสงฆ์อาพาธภายในวัด จัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และลดปัจจัยเสี่ยงด้าน สุขภาพ มุ่งเน้นให้วัดเป็นพื้นที่สร้างเสริมสุขภาพพระสงฆ์ สร้างอนามัยสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาพดี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า ความคิดเห็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง ร่วมการจัดการวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ ดำเนินการเชิงนโยบายวัดส่งเสริม สุขภาพ และขับเคลื่อนตามโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังยายฉิม ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง นครนายก จังหวัดนครนายกมอบหมาย จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์ ให้เกิดการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพป้องกันและควบคุมโรครวมถึงการดูแลรักษาการให้บริการแก่พระสงฆ์ใน พื้นที่ บูรณาการธรรมกับการส่งเสริมสุขภาพชุมชน

2. กิจกรรมต้นแบบจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก การร่วมสนับสนุนจัดกิจกรรมป้องกันปัญหาภัยสุขภาพ โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยธรรมเข้าใจภัยยาเสพติดและอนามัยเจริญพันธุ์ กิจกรรมการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด โครงการ “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ณ วัดศรีวัน ตำบลศรีนาวา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ดำเนินการฉีดพ่นยากำจัดยุงลายป้องกันโรคไข้เลือดออกสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภาณุวัฒน์ ด้านกลางและคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัดที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ พระสงฆ์สูงอายุ” ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ในบริเวณวัดแก้วน้อยและวัดราษฎร์ศรัทธา พระสงฆ์ใช้งานมากที่สุด คือ บริเวณลานวัด ห้องน้ำ และวิหาร/ อุโบสถ และพื้นที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด คือ ห้องน้ำ และลานวัด จากการสำรวจสภาพแวดล้อม พบว่า ห้องน้ำไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับพระสงฆ์สูงอายุ ผู้สูงอายุและผู้ พิการ เปลี่ยนสุขภัณฑ์ให้เหมาะสมต่อการใช้งานของพระสงฆ์สูงอายุและผู้สูงอายุ รวมถึงมีการพัฒนาความรู้ เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการพัฒนาวัดสร้างเสริมสุขภาพอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)เข้าร่วมดำเนินการเสมอและสอดคล้องกับ**ข้าเลื่อง สายธนู** ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยทำนายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดนครนายก” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยมีผล ต่อการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพ เริ่มจากการกำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและ เอกชน มีการประสานความร่วมมือกันในการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งตาม บทบาทเป็นผู้สำรวจและประเมินผลวัดส่งเสริมสุขภาพ ช่วยเสนอแนะในส่วนไม่ผ่านเกณฑ์ รวมทั้งประสาน ความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาวัด ปัจจัยต่อมาได้แก่ เจ้าอาวาสวัดมีวิสัยทัศน์ในการ พัฒนาวัด รวมทั้งมีบทบาทเป็นผู้ประสานความร่วมมือและกำหนดบทบาทหน้าที่แก่พระภิกษุ สามเณร คณะกรรมการวัดตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและนอกวัด นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ดำเนินการจัดหาทุนเพื่อ การพัฒนาวัด อาศัยความเคารพศรัทธาของประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ที่มีต่อเจ้าอาวาส ดำเนินงานตาม

บทบาทหน้าที่และการประสานความร่วมมือของทุกฝ่าย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพ และนำไปสู่ ภาวะสุขภาพที่ดีของพระภิกษุสงฆ์และประชาชนใกล้เคียง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและการสังเคราะห์ความรู้ “การร่วมจัดการวัดส่งเสริมสุขภาพของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก” การจัดการวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก ดำเนินการเชิงนโยบายวัดส่งเสริมสุขภาพ และขับเคลื่อนมอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดโดยเฉพาะ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลร่วมมือกับแกนนำสุขภาพ คือ อสม.จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์ให้เกิดการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพป้องกันและควบคุมโรครวมถึงการดูแล รักษาการให้บริการแก่พระสงฆ์ในพื้นที่ อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัดเป็นประชาชนและพระสงฆ์และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ร่วมพัฒนา พื้นที่บริเวณวัดอยู่เสมอ เพื่อให้รองรับกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์การป้องกันโรคต่างๆภายในวัด จังหวัดนครนายก พระสงฆ์ผู้สูงอายุมีจำนวนมากพระสงฆ์หนุ่มเณรน้อยมีแนวโน้มลดลงการพัฒนาวัด จำเป็นต้องอาศัยประชาชนจิตอาสาและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) เข้าสนับสนุนพระสงฆ์ พัฒนาพื้นที่ พัฒนาริเวณวัดเพื่อให้เกิดความพร้อมในการป้องกันโรค เช่น วัดป้องกันการแพร่ระบาดของยุงลาย ซึ่งก่อให้เกิดไข้เลือดออก การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายจำเป็นต้องอาศัยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน(อสม.) ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย บทบาทดังกล่าว เป็นบทบาทเหมาะสมกับประชาชนทั่วไป ไม่ เหมาะสมกับบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้ทรงศีล เป็นผู้เมตตาต่อทุกสรรพสัตว์ กิจกรรมการป้องกันโรค ใช้เลือดออกและการพัฒนาวัด จำเป็นต้องอาศัยแกนนำด้านสาธารณสุขในชุมชนประชาชนกลุ่มจิตอาสา โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) เป็นผู้ดำเนินการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายการทำให้ ความสะอาดพื้นที่บริเวณวัดให้เหมาะสมต่อการดูแลสุขภาพพระสงฆ์และประชาชน เมื่อเข้ามาทำกิจกรรม ต่างๆภายในวัด พระสงฆ์ แกนนำสุขภาพ พระคิลานุปัฏฐาก พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด เป็น แกนนำ ในการจัดการวัด ให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพโดยมีกิจกรรมพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องด้วยพระสงฆ์เองนำ กิจกรรม 5 ร พัฒนาวัดเป็นวัดสร้างสุขและพัฒนาวัดให้เหมาะสมเป็นสัปปายะสถาน สำหรับการจัดกิจกรรมใน ชุมชน นำมาบูรณาการสนองงานคณะสงฆ์ได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย, (2567). **คู่มือแนวทางการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ประจำปี 2567**. นนทบุรี : กลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและเครือข่ายสำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย.
- กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, (2556). **คู่มือ แนวทางการดำเนินงาน วัดส่งเสริมสุขภาพ ปี 25556**. นนทบุรี : กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.
- คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, (2566). **หลักสูตรซูเปอร์ อสม..** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม แอนด์ เอ็ม เลเซอร์พริ้นต์.
- ชาติชาย สุวรรณนิตย์. (2560). การศึกษาสถานการณ์งานสุขภาพภาคประชาชนในปัจจุบันและทิศทางการพัฒนาในอนาคต. **วารสารสุขภาพภาคประชาชน**. 12(4) 4-5.

- ชำเลื่อง สายธนู. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี กรณีศึกษา วัดสุปัฏนารามวรวิหาร. **สรรพสิทธิเวชสาร**. 36(2) 75.
- นิตยา คุ่มไพรและพัฒนาพล พินิจดี. (2564). ถอดบทเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดีเด่นระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2564. **วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. 63(2) 5.
- ภาณุวัฒน์ ด่านกลางและคณะ. (2560). การพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัดที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ พระสงฆ์สูงอายุ. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**. คณะวิศวกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). **หลัก 5 ร. ส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์**.(ออนไลน์), แหล่งที่มา: <https://www.thaihealth.or.th> (20 ตุลาคม 2567).
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). **ธรรมนูญสุขภาพพื้นที่/ชุมชน**.(ออนไลน์), แหล่งที่มา: <https://infocenter.nationalhealth.or.th/20040-2/> (19 ตุลาคม 2567).
- Cochran, W.G. (1953). **Sampling Techniques**. New York: John Wiley & Sons.